

MTÜ Kodanikupalga Ümarlaud Eestis
Jaanus Nurmoja
info@kodanikupalk.ee

19.11.2025

Sotsiaalministeerium
Kati Nõlvak

Küsimusi ja seisukohti seoses elatusmiinimumi metoodika uuendamisega

Lugupeetud Kati Nõlvak,

Kirjutan seoses teie intervjuuga Vikerraadio programmis Uudis+ selle aasta 6. novembril. Selles andsite teada, et Sotsiaalministeeriumis on parasjagu käsil arvestusliku elatusmiinimumi arvutamise metoodika uuendamine seoses kahtlustega elatusmiinimumi piisavuses ning et töö tulemusel sõnastatud ettepanekud on kavas esitleda poliitikutele järgmise aasta kevadel. Tõite näiteid üleskerkinud küsimustest ning teavitasite ka paralleelsest võimaluste otsimisest toetuste andmepõhiseks määramiseks.

Kavatsus metoodikat parandada on igati tervitatav, kuna kahtlused senisel kujul elatusmiinimumi (praegu 345,81 €) piisavuses ei ole kaugeltki alusetud. Seda kinnitab ka pelgalt võrdlus lapse ülalpidamiskuludega (564,62 €) ning pea sama hinnatasemega Saksamaa toetussüsteemi Bürgergeld baasosaga (Regelbedarf, 563 €).

Usus, et sellest võib olla abi ka teie käsilolevas projektis, on mu seisukohad rohkem lahti kirjutatud lisas. Osaliselt lähtuvad seal kirjutatust ka mõned mu alljärgnevatest küsimustest.

1. Kas uue metoodika alusel arvutatud elatusmiinimum peab võimaldama lihtsalt füüsilist eksistentsi või olema sotsiaalkultuuriline elatusmiinimum, mis on piisav selleks, et inimene saaks väärikalt eksisteerida ja olla ka aktiivne ühiskonnaliige?
2. Kas metoodika uuendamise ettepaneku(te)st oodatakse üksnes piisava elatusmiinimumi defineerimist või ka laiemaid reformiideid ja/või riigieelarvele ja maksudele avalduda võiva mõju arvestamist ja väljatoomist?
3. Kui peate selles töös arvestama mingite sisuliste piirangutega, siis millistega?
4. Kas peate poliitikutele esitlemiseks välja töötama vaid ühe (parima) metoodika või on võimalik näidata ära ka erinevaid stsenaariume oma tugevuste ja nõrkustega (sarnaselt laste saamise ja kasvatamise toetamise analüüsiga)?
5. Kas kavatsete oma töös kasutada (Eesti oludele kohandamiseks, võrdluste tarbeks) mõnes välisriigis (näiteks Saksamaal) kasutusel olevaid samalaadseid ja sarnase ülesehitusega skeme ja nende aluseks olevaid metoodikaid?
6. **Kuidas suhtute mõttesse, et arvestusliku elatusmiinimumi metoodika muutmine võiks sisuliselt olla 2019.-2020. aasta uuringu „Lapse vajaduspõhine miinimumelatis“ edasiarendus** – selles rakendatud metoodika taaskasutamine või (lõppraportiski soovitatud) ajakohastamine ning selles uuringus välja pakutud „eelarvete“ väljatöötamine ka üksikut täiskasvanut silmas pidades, kas siis 2025. aasta lõpu või 2026. aasta (indekseerimisjärgse) seisuga?
  - Selgitus: elatisraha reformi eel läbiviidud uuringus pakuti välja kaks võimalikku suurust lapse ülalpidamiskuludele seisuga 2019. „Standardeelarvete keskmine“, tollal 343 € kuus, lähtus kaupade ja teenuste hindadest ning lapse elementaarsete vajaduste rahuldamiseks **vajalikest kulutustest**. Võrdlevanalüüsil põhinenud 388 € kuus lähtus **tegelikult tehtud kulutustest**. Analoogsed näitajad üksiku täiskasvanu kohta olnuks mõistagi suuremad.

7. Kui leitakse võimalus andmepõhiseks toimetulekutoetuse määramiseks, kas sellega võib kaasneda ka nõ proportsionaalse muutumise põhimõtte rakendamine, kus toetused ei kao ega teki järsult, vaid muutuvad mõistlikes proportsioonides vastavalt sissetulekute muutumisele, tagades selle, et iga juurde teenitud euro suurendab igal juhul ka inimese kogu netosissetulekut?
8. Üks fakt, mis kinnitab, et Sotsiaalministeerium on ka varem üritanud algatada elatusmiinimumi metoodika uuendamist: 10. detsembril 2019 saatis ministeerium asekanstler Rait Kuuse isikus Statistikaametile kirja [4.2-1/3025-1](#) ettepanekuga muuta Eesti elatusmiinimumi metoodikat, mis „arvestab küll inimese füsioloogiliseks püsimajäämiseks vajalikke komponente, kuid ei arvesta inimeste ühiskondlike ja sotsiaalsete vajadustega (kui, siis minimaalsel tasemel), mis tänapäeval on füsioloogiliste vajaduste kõrval olulisele kohale kerkinud.“ Võin eksida, kuid minu teada ei järgnenud sellele tookord midagi. Ma ei julge loota, et leiate vastuse, aga **kui see nii oli, siis mis võis olla põhjus?** Kas see võis kuidagi tuleneda peagi järgnenud koroonapandeemiast? Ja kas nüüd alustatud metoodika uuendamise protsessi oleks põhjust pidada tolle algatuse jätkuks?
9. Millal algas käesolev metoodika uuendamise projekt?

Olen valmis omalt poolt vastama teie küsimustele, kui neid peaks tekkima. Selgitamaks kodanikupalga kehtestamise eest seisva organisatsiooni huvi võin kohe öelda, et ka selle idee edendamisel on hädavajalik toetuda maksimaalsel võimalikul määral usaldusväärsetele, teaduspõhiste alusandmetele ja päriselust pärinevale statistikale, vältides mistahes kujul soovmõtlemit või emotsioonipõhisust. Lapse ülalpidamiskuludele ja sellealase uuringu andmetele toetumine (parema aluse puudumisel) pakkudes kodanikupalga minimaalset arutamistväärtet (praegu 493 €) või arvatavasti optimaalset suurust (praegu 564,62 €) peaks olema selge näide.

Jään huviga ootama tagasisidet ja lootma kõnealusel teemal vastastikku kasulikule koostööle mistahes vormis.

Parimate soovidega

Jaanus Nurmoja

MTÜ Kodanikupalga Ümarlaud Eestis juhatuse liige

LISA kirjale „Küsimusi ja seisukohti seoses elatusmiinimumi metoodika uuendamisega“

Arvestusliku elatusmiinimumi ebapiisavuse anatoomia

Nagu kirjas öeldud, pole kahtlust, et praegusel kujul arvestuslik elatusmiinimum on ebapiisav, sest ei arvesta inimeste ühiskondlike ja sotsiaalsete vajadustega. Kui arvestaks, oleks see kindlasti (vähemalt osaliselt) kooskõlas ka [Euroopa Liidu Nõukogu 31. jaanuari 2023 soovituselga piisava miinimumsissetuleku kohta](#) (mitte segi ajada alampalgadirektiiviga). Ehkki tegemist on soovitusliku dokumendiga, ei näe ma mõjuvat põhjust selle ignoreerimiseks.

Täpsustan oma seisukohta usus, et sellest on abi selgitustöös avalikkusele ja poliitikutele.

Ebapiisavus tuleneb peamiselt neist komponentidest, mis ei ole toidu- või eluasemekulud. Praeguses elatusmiinimumis eeldatavad kulutused neile moodustavad kokku 46,23 eurot. Vaadates üksikuid kuluartikleid näeme, et need kulueeldused on kohati äärmiselt eluvõõrad.

Näiteks transport ja vaba aeg. Tallinnas ei saa 5,46 euro eest isegi ühe päeva piletit ühistranspordile (neli senti jääb puudu). Vaba aeg (4,30 €) tähendab paljudele ka osalemist Eesti jaoks hindamatu tähtsusega laulupeoprotsessis ehk laulmist mõnes harrastuskooris. Reeglina on nende liikmemaks (kui just omavalitsus väga heldelt ei rahasta) tublisti üle 10 € kuus (tavaliselt vist 20 € kandis). Riided ja jalatsid (7,18 €) ja side (5,43 €) ei vaja vast kommentaare.

Inimene, kellel pole muud sissetulekut kui toimetulekutoetus, on piltlikult öeldes valiku ees, kas olla sel kuul kontaktis muu maailmaga (telefon, internet) või osta üks paar allahinnatud kingi, kas olla järgmisel kuul koorilaulja ja külastada mõnd kontserti või hoopis kasutada ühistransporti.

UURING „LAPSE VAJADUSPÕHINE MIINIMUMELATIS“ (LVPME), STANDARDEELARVETE KESKMINE vs ARVESTUSLIK ELATUSMIINIMUM (LE27)	LVPME 2019	LE27 2018	LE27 2019	LE27 2024	SAKSA 2024 ja 2025	VÕRDLUSEKS: REGELBEDARF, BÜRGERGELD (Saksamaa), Eesti hinnatase 97% Sks-st
Kuluartikkel	€ kuus	€ kuus	€ kuus	€ kuus	€ kuus	Kuluartikkel
KOKKU	343	215,44	221,35	345,81	563	KOKKU
Toit (LVPME puhul eeldusel, et laps käib lasteaias või sööb koolilõunat)	90	99,71	102,70	152,96	195,35	Toit, joogid, naudingukaubad
Transport, sh turvavarustus	48	4,20	4,23	5,46	50,49	Transport
Riided ja jalanõud	64	5,98	6,02	7,18	46,71	Riided ja jalanõud
Kodune majapidamine	13	1,40	1,42	1,91	34,28	Kodune majapidamine
Vaba aeg (tegeline kulu keskmine lapse kohta oli 49 €)	21	2,94	3,11	4,30	54,92	Vaba aeg, meelelahutus, kultuur
Eluasemekulud (sh kommunaalkulud) – laste puhul nende mõtteline panus neisse kuludesse	26	79,93	82,25	146,62	47,71	Eluasemega seotud kulud (osa neist, nt vesi ja elekter)
Haridus (laste puhul mh lasteaia kohatasu)	29	2,97	3,13	4,01	2,03	Haridus
Telekommunikatsioonivahendid (tegeline kulu keskmine oli 2019. aastal 11 €)	8	5,33	5,18	5,43	50,33	Post ja telekommunikatsioon
Tervishoid	6	9,21	9,44	12,70	21,48	Tervishoid
Muu (vastavalt vanusele taskuraha, hügieenitooted, beebikaubad jms)	38	3,77	3,87	5,24	59,63	Majutus ja toitlustus + muu (14,69+44,93)

Elatusmiinimum võrdlustes

Eesti arvestuslikku elatusmiinimumi ja selle komponente on hea võrrelda Saksamaal defineeritud sotsiaalkultuurilise elatusmiinimumiga. Pean silmas standardvajaduste määra Regelbedarf (täissumma 563 €), mis on baasosana kaasatud toetusmehhanismi Bürgergeld. Lisaks sellele hõlmab Bürgergeld eluaseme (üüri) - ja küttekulude toetust, mis on aga muutuv ja vajaduspõhine - makstakse eraldi juurde vastavalt tegelikele kuludele, eeldusel, et need on mõistliku suurusega.

Regelbedarf'i komponendid on põhiliselt samad mis meie elatusmiinimumil ning hinnatasemete erinevus kahe riigi vahel on peaaegu olematu (97 vs 100, OECD, Monthly comparative price levels). **Eluasemekulusid küll võrrelda ei saa või on seda keeruline teha**, sest neist on Regelbedarfis vaid väike osa esindatud (elekter, osa kommunaalkuludest jms).

Ülejäänud komponente võrreldes on selgelt näha, et Saksamaa Regelbedarfil / Bürgereldil on tegeliku eluga oluliselt tihedam seos. Mõnes mõttes näeb nende lahendus välja ka liberaalsem. Pean silmas seda, et toidu ja mittealkohoolsete jookide kõrval on ka „naudingukaubad“ (Genusswaren). Võin eksida, kuid ehk on siin tegemist mingi pragmaatilise kompromissiga erinevate hoiakute vahel („me ju ei toeta ebatervislikke eluviise“ vs „las neil olla võimalus suitsu teha ilma et seeläbi kannataks võime tarbida elementaarseid hüvesid“).

Teisalt tundub ebaloogiline, et Eestis on arvestuslik elatusmiinimum üheliikmelisele (täiskasvanu!) leibkonnale märksa väiksem kui lapse ülalpidamiskulud, mis on üheks aluseks elatise määramisel lahtuse korral. Õnneks ei ole see viimatimainitud näitaja enam Justiits- ja Digiministeeriumi haldusala „silotorni“ vangistatud. Seda näitas ka laste saamise ja kasvatamise toetamise analüüs, kus mõned ettepanekud rahaliste meetmete kohta toetuvad just ametlikele lapse ülalpidamiskuludele. Tahtnuks küll lisaks näha sellist stsenaariumi, kus lapsetoetus olnuks ülalpidamiskuludega võrdne.

Kodanikupalga küsimuse seos elatusmiinimumi metoodika muutmisega

Mainitud ametlik „lapsestandard“ (kuni 2026. aasta indekseerimiseni 564,62 € kuus) oleks üksiku täiskasvanu jaoks ehk mõnevõrra ebapiisav kuusissetulek, kuid tõenäoliselt saaks ta sellega ikkagi kuidagi hakkama ja igal juhul paremini kui praeguse vananenud meetodile toetuva elatusmiinimumiga. Seetõttu (ja ka parema teaduspõhise alusnäitaja puudumisel) on selle näitaja taaskasutaja olnud algusest peale (aastaid ainsana) MTÜ Kodanikupalga Ümarlaud Eestis. Loeme seda kodanikupalga optimaalseks võimalikuks suuruseks eeldusel, et kodanikupalk on kõigile võrdne sõltumata vanusest. Olgu öeldud, et sellises suuruses oleks see Eesti oludes teostatav – muuhulgas ei peaks tulumaks või täiendav solidaarsusmaks olema ülemäära kõrge, madalamate tuludetsiilide jaoks tähendaks see igal juhul võitu netosissetulekus (vaatamata tööandjalt saadava netosumma vähenemisele) ning „võitjaid“ oleks ikkagi rohkem kui „kaotajaid“. Maailmas üldiselt ideaalseks peetav suhtelisel vaesuspiiril kodanikupalk käiks praegu Eestil üle jõu. Väikseimaks kodanikupalga võimalikuks suuruseks, mida üldse on mõtet arutada, loeme kuni 2026. aasta indekseerimiseni 493 € kuus, mis katab lapse põhivajadused elementaarsel määral.

Mõlemad mainitud summad toetuvad uuringu „[Lapse vajaduspõhine miinimumelatis](#)“ (Tartu Ülikool, 2019-2020) lõppraportis välja pakutud ülalpidamiskulude kahele variandile, millest väiksem (2019. a. 343 €) saadi standardeelarve meetodiga ja suurem (2019. a. 388 €) võrdlevanalüüsi meetodiga. Standardeelarve keskendus sellele, kui palju lapsele on vaja kulutada ja võrdlevanalüüs sellele, kui palju lapsele tegelikult on kulutatud.

Pole teada, millised olnuks analoogsed summad täiskasvanule. Ehk annab elatusmiinimumi uus metoodika vastuse. Kodanikupalga sobiva suuruse pakkumisel saab siis sellele toetuda.

Lapse ülalpidamiskulude suuruse anatoomiast

Uuring „Lapse vajaduspõhine miinimumelatis“ viidi läbi tollase Justiitsministeeriumi tellimusel seoses elatistrahva süsteemi reformi ettevalmistamisega. Ehkki Justiits- ja Digiministeeriumi veebis olevast infost võib jääda teistsugune mulje, julgen väita, et ametlikud lapse ülalpidamiskulud põhinevad just võrdlevanalüüsi meetodil saadud summal (teadlased soovitasid küll eelistada standardeelarvet). Kui need põhineksid standardeelarvete meetodiga saadud summal, loetaks lapse ülalpidamiskuludeks praegu (ümardatult) 493 € kuus.

Uuendused elatistrahva süsteemis jõustusid 2022. aasta algul, lapse ülalpidamiskuludeks loeti sel hetkel täpselt 400 eurot kuus (miinimumelatisel baassummaks 200), kolme kuu pärast toimus ka esimene indekseerimine.

Kuidas selline summa võidi saada? Statistikaameti kalkulaatori abil jõudsin järeldusele, et pärast 388 euro esialgset indekseerimist nõ 2021. aasta tarbeks liideti tulemusele ca 5 eurot juurde ja ümardati 400 euron (vastasel juhul oleksid ülalpidamiskulud praegu ca 558 €).

Juhuks, kui tekib soov eeltoodut kontrollida, lisan segaduse vältimiseks veel, et vaadeldava aasta (teoreetilisi) ülalpidamiskulusid tuleb ostujõukalkulaatoris näidata hoopis eelnenud aasta summana (seega tuleb küsida näiteks 2018. aasta 388 euro ostujõudu aastal 2020).

Miinimumelatisel uuringu taaskasutamise ja edasiarendamise üldkasulikkusest

Julgen väita, et omaaegse uuringu läbiviimisega elatise süsteemi ümberkujundamise tarbeks on sisuliselt juba pool tööd elatusmiinimumi metoodika muutmiseks ära tehtud. Ilmselt on tegemist hea materjaliga, mida taaskasutada. Seda enam, et uuringu raportis soovitatakse meetodit aeg-ajalt (iga 5 aasta järel) revideerida. Näengi just siin võimalust, et teadlaste soovitusel järgimine toimub elatusmiinimumi metoodika uuendamise raames.

Oletan, et sel juhul on tulemuseks ühtne, elementaarsete materiaalse ning sotsiaalkultuuriliste vajaduste rahuldamiseks piisavas suuruses ja hästi defineeritud baasväärtus nii elatise kui ka toimetulekutoetuse määramiseks. Oleks loogiline, et sellele toetuksid ka perehüvitised ning pensioni baasosa. Nähtavasti oleks selle roll põhimõtteliselt võrreldav Saksamaa Regelbedarf'iga.

Lisaks oleks tegemist universaalsete alusandmetega mistahes uue toimetuleku tagamist taotleva poliitikameetme väljatöötamisel, samuti diskussioonides vastavate meetmete üle, olgu see siis näiteks kodanikupalk või mõni selle alternatiiv (negatiivne tulumaks vms), Vitsuri-Neivelti algatuses pakutud laste kasvatamise tasustamise lahendus või mistahes muu.

Seetõttu võib minu küsimust miinimumelatisel uuringu materjalide taaskasutamise kohta lugeda ka ettepanekuks. Selle täitmine eeldab ilmselt koostööd Justiits- ja Digiministeeriumiga, kuna elatise süsteem on selle ministeeriumi haldusalas.

Minu isiklik nägemus tulevasest ühtsest sotsiaalkultuurilisest elatusmiinimumist, mis toetub lapse miinimumelatisel uuringu edasiarendusele

Nii palju kui ma hetkel oskan ette kujutada, võiks see kindlasti koosneda kahest põhiliigist, mis toetuksid mõlemad nn standardeelarve meetodile:

1. Üheliikmelise leibkonna (täiskasvanu) sotsiaalkultuuriline elatusmiinimum– suurus pole teada, eeldatavasti suurem kui 564,62 €
2. Lapse sotsiaalkultuuriline elatusmiinimum kaheliikmelises* leibkonnas – tõenäoliselt 493 € seisuga 2025, meetodi ajakohastamine võib anda teistsuguse tulemuse)

* Laps elab koos vähemalt ühe teda hooldava täiskasvanuga. Lähtudes eeldusest, et üksikvanemaga perekonna majanduslik olukord on keerulisem kui kahe vanemaga perel, tundub otstarbekas orienteeruda elatusmiinimumide puhul just sellise pere miinimumvajadustele.

Samas võib olla otstarbekas lisada kolmaski põhiliik kui kahe esimese vaheline „kompromiss“ ehk vanuseülene elatusmiinimum, mis annaks täiendava valikuvõimaluse toimetulekut tagavate toetusskeemide väljatöötamiseks.

Näiteks kodanikupalga puhul saaksime siis rääkida neljast võimalikust stsenaariumist (tänavuse seisuga): minimaalne (493), minimaalne diferentseeritud (laps = 493, täiskasvanu = vanuseülene), optimaalne (vanuseülene), optimaalne diferentseeritud (laps = 493, täiskasvanu > 564,62).

Kas oleks vaja analoogiliselt moel paralleelselt arvestada ka võrdlevanalüüsile toetuvaid keskmisi kulutusi, selles ei ole ma kindel. Võimalik, et on olemas näiteks mingi „poliitiline tahe“ jätta miinimumelatisel alus puutumata, aga ma isiklikult ei näe põhjust, miks see peaks olema suurem kui standardeelarvepõhine. Piisavat toimetulekut tagava perehüvitiste süsteemi kasutuselevõtul peaks aga vähemalt miinimumelatisest üldse loobuma.

Mõistagi ei tühista eeltoodu minu kui kodanikupalga eestkõneleja tänulikkust Justiits- ja Digiministeeriumile miinimumelatisel reformi eest, kuna see andis (ettekavatsematult) esmakordselt teaduspõhised, reaalselt hinnataset arvestavad baasväärtused, mida on võimalik arvestada kodanikupalga minimaalse või (tõenäoliselt) optimaalse suurusena Eestis.

Jaanus Nurmoja,
MTÜ Kodanikupalga Ümarlaud Eestis
juhatuse liige

November 2025